

Dr. Gülümser KUBİLAY

Prof. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu

İŞYERİ HEMŞİRELİĞİ VE GÖREVLERİ

Sağlık hizmetleri toplumda her yaş grubundaki bireylere sunulması gereken hizmetlerdir. Bireylere sunulan sağlık hizmetlerinin kalitesi ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ile paralel gitmektedir.

Sağlığın geliştirilmesi kavramının sıklıkla tartışıldığı günümüzde bireylere sağlık hizmetleri anne karnından başlayarak ölüme kadar sunulan kaliteli sağlık hizmetlerini içermektedir. Toplumdaki bireylerin sağlıklarını geliştirmek için yapılan yatırımlar toplumların sağlık düzeylerini yükseltmekte, sağlıklı bireyler sağlıklı toplumları oluşturmakta ve ekonomik kalkınma hızlanmaktadır.

Bireylerin yaşamları içerisinde önemli dönemlerden biri de çalışma hayatını da içine alan erişkin dönemidir. Bireyler günlük yaşantılarının 1/3'ünü çalışma ortamında geçirmektedirler. Çalışma ortamlarında erişkinlere sunulan sağlık hizmetlerinin niteliği erişkin sağlığını olumlu yönde etkilemektedir.

Çalışma hayatında işin ve iş koşullarının insan sağlığını olumlu ya da olumsuz yönde etkilediği bilinmesine rağmen endüstrileşmiş ülkelerde iş sağlığı ve işyeri hemşireliği hizmetleri 19. yüzyılda başlamıştır.

Başlangıçta sadece birinci basamak hizmetleri sunan hemşireliğin sağlık hizmetlerindeki gelişmeye paralel olarak görev ve yetkileri hızla genişlemiştir. Yıllar içerisinde yapılan çalışmalar işyerlerinde çalışan hemşirelerin sadece poliklinik hizmeti vermesinin yeterli olmadığı iş sağlığı alanında

başarıya ulaşmak için görev ve yetkilerinin genişlemesi gerekliliğini gündeme getirmiştir. Böylece hemşireliğin işyerlerindeki imajı ve beklenen görevlerinin değiştirilmesi için çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.

İşyeri hemşireliğinin genişleyen rolleri doğrultusunda sağlığın geliştirilmesi ve yönetim rolleri yanında sağlık politikalarındaki etkinlikleri ve araştırmacı rolleri de vurgulanmaya başlanmıştır.

Dünya üzerinde özellikle ABD'de oluşan bu gelişmeler sonucunda işyeri hemşireliğinin tanımı yeniden yapılmıştır. Bu tanım çerçevesinde işyeri hemşireliğinin sağlığı geliştirici, sağlıklı ve güvenli çevre oluşturulmasındaki yeri vurgulanmış ve hemşirenin bağımsız kararları doğrultusunda hizmetlerinin yürütmesi gerektiği belirtilmiştir.

Ülkemizde ise işyeri mevzuatında 50 ve üzerinde işçi çalıştıran işyerlerinde hemşire ya da sağlık memuru görevlendirilmesine rağmen işyeri sağlık birimlerinde çalışan hemşire yok denecek kadar azdır. Aynı zamanda hemşirenin görev ve yetkileri belirlenmediği için de yapılan hizmetler işyeri hekimine bağımlı olarak yürütülmektedir.

Dünyadaki bu alandaki gelişmelere yönelik bir paralellik ülkemizde oluşmadığı için yapılan hizmetler gereksinimleri karşılamaktan uzak kalmaktadır.

Günümüzde işyerlerinde çalışan hemşirelerin genellikle emeklilik yaşına gelmiş, meslek hayatının büyük kısmını tedavi hizmetlerinde geçirmiş

bireyler olduğu dikkati çekmektedir. Temel eğitimlerinde bu konu alanına yönelik bilgi ve beceri kazanmadıkları için çalıştıkları alanlarda beklenen hizmeti veremedikleri ve sunulan sağlık hizmetlerinde etkin olmadıkları görülmüştür. Bu konuda yapılan araştırmalar işyeri hemşiresi olarak çalışan hemşirelerin beklenen görevleri yerine getiremediklerini eksikliklerin ve görev kapsamının farkında olmadıkları için yaptıkları hizmetin sadece poliklinik hizmetleri ile sınırlı kaldığını göstermektedir.

Ülkemizde hemşirelik alanında oluşan gelişmelerin yavaş olması işyeri hemşireliğini de etkilemektedir. Bu alanda çalışacak hemşirelerin görev, yetki ve sorumluluklarını belirleyen yasal düzenlemelerin olmaması temel eğitim programlarında bu konuya yeterince yer verilmemesi ve bunun yanında bu alana özgü geliştirilmiş sertifika programlarının olmaması sunulan hizmetleri olumsuz yönde etkilemektedir.

Gelişen dünyamızda bireylere sunulan sağlık hizmetlerinin kapsamı değişmektedir. Artık günümüzde hangi alanda olursa olsun sağlık hizmetlerinin birden fazla disiplin halinde sunulması yadsınamaz bir gerçektir.

Günümüzde değişen sağlık felsefesi bağlamında işyerlerinde bireylere mevcut sağlık sorunlarının çözümlenmesi yanında sağlığın geliştirilmesi, korunması ve iyileştirilmesi, sağlıklı çalışma ortamının geliştirilmesi, iş tehlike ve risklerinin ele alınmasına yönelik hizmetlerin verilmesi önem kazanmıştır. Çünkü bu yönde hizmetlerin planlanması ile yarar, maliyet ve verimlilik etkinliği ortaya çıkmış, ekonomik kalkınmaya önemli katkıları olduğu görülmüştür.

İşyeri hemşireliği bu bağlamda ele alındığı zaman iş alanının ve iş sağlığının gerektirdiği bilgi ve beceri nitelikleri ile geleneksel hemşirelikten farklılık göstermektedir. Bu nedenle bu alanda çalışacak hemşirelerin temel hemşirelik ve yönetim bilgileri yanı sıra halk sağlığı hemşireliğinin beklenen bilgi ve becerileri ile donanık olması aynı zamanda bu alana özgü bilgi ve becerilere de sahip olması sunulan hizmetin kalitesini etkileyecektir.

İşyerlerinde çalışan hemşirelerin görevleri han-

gi iş alanında olursa olsun genel olarak şu başlıklar halinde toplanabilir.

Çalışanların Sağlığının Değerlendirilmesi

İşe girişte, belirli aralıklar ile veya herhangi bir sorunu olduğunda işyeri sağlık birimine başvurduğu zaman bireye yapılan sağlık değerlendirmelerinde, riskli gruplara kolayca belirlenebilmektedir. Böylece hemşireler bu gruplara daha fazla hizmet sunabilme olanağına sahip olmakta, hizmetlerin kalitesi artmakta ve iş verimliliği yükselmektedir. Aynı zamanda işçinin işe uygunluğu ve uyumunun değerlendirilmesi sağlıklı biçimde yapılabilmektedir.

Meslek Hastalıkları ve İş Kazalarının Önlenmesi

Çalışma hayatı boyunca meslekle ilgili risklerin gözlenmesi, iş kazalarına neden olacak durumların belirlenerek önlemlerin alınması işyeri hemşiresinin en önemli sorumlulukları arasındadır. Çalışma ortamının gerek yer gerekse çalışanlar açısından belirli aralıklar ile gözlenmesi, olası sağlık sorunlarının önceden fark edilmesi çalışma hayatındaki iş verimini artıracak gibi sunulan sağlık hizmetlerinin kalitesini de artıracaktır.

Sağlık Eğitimi

İşyeri hemşiresi sunduğu tüm hizmetlerin ışığında sağlık eğitimi gereksinimi konusunda önemli fırsatlar elde edebilmektedir. Belirlenen bu gereksinimler doğrultusunda sağlık eğitimi planlaması yapılmalıdır. Sağlık eğitiminde sağlığın geliştirilmesi temel alınmalıdır. Bunun yanında çalışan bireyler için kaynakların kullanımı, işe uyum, oryantasyon, kazaların önlenmesi ve iş güvenliğine ilişkin eğitimler de yer almalıdır.

Danışmanlık Hizmeti

İşyeri hemşiresi hem işe giriş sırasındaki periyodik izlemler hem de çalışma sırasındaki izlemler sırasında danışmanlık hizmeti vermelidir. Çalışanlar hem iş hayatı hemde diğer yaşantılarındaki sorunlarını işyeri hemşiresi ile paylaşma ve tartışma imkanına sahip olmalıdırlar. Nitelikli bir biçimde sunulan danışmanlık hizmeti ile pek çok sağlık sorunu çözümlenmekte ve çalışanların sorunları erken dönemde çözümlendiği için verimide artırmaktadır.

Çalışma Ortamının Değerlendirilmesi

Çalışma ortamı ve yakın çevresi iş tehlike ve riskleri yönünden belirli aralıklar ile işyeri hemşiresi tarafından gözlenmeli ve değerlendirilmelidir. Sağlığı tehdit eden durumların gerekli yerlere bildirilmesi ve önlemlerin en kısa sürede alınması için girişimler yapılmalıdır. İşyeri hemşiresi bu görevini yerine getirerek oluşmuş tehlike ve riskleri erken fark edecek gerekli önlemleri zamanında aldırdığı için de olumsuzlukları önlemiş olacaktır.

Hizmetlerin Kayıt Sistemine Geçirilmesi

İşyeri hemşiresi sunduğu hizmetleri işyeri için geliştirilen bir kayıt sistemine kayıt etmelidir. Bu kayıtların değerlendirilmesi ile sunulan hemşirelik hizmetleri değerlendirilecek ve gelecek için geçerli planların yapılmasına olanak sağlanacaktır.

Araştırmalar Yapma

Tüm sağlık alanlarında olduğu gibi işyerlerinde de araştırmaların yapılması hem mesleki gelişimi hemde sunulan hizmetlerin planlanması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi açısından son derece önemlidir.

Ülkemizde işyerlerinde görev alacak hemşirelerin yukarıda tartıştığımız görevleri yerine getirebilmeleri için bu alanda hizmet-içi eğitim ve sertifika programlarından geçmeleri zorunlu olmalıdır. Çünkü işyerlerinde verimli çalışılması ve üretimin artması çalışan bireylere sunulan kaliteli sağlık hizmetleri ile paralellik göstermektedir.

Bu nedenle nitelikli işyeri birimlerinin acil olarak kurulması var olanların ise istenilen doğrultuda geliştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması zorunludur.

Çalışma hayatında yaşamlarının önemli bir kısmını geçiren bireylere sağlığın geliştirilmesi ve sürdürülmesine yönelik yapılacak her türlü yatırım bireyin verimliliğini artıracaktır. Aynı zamanda bireylerin verimliliğinin artması ülke ekonomisine önemli katkılar getirecek ve ekonomik kalkınma hızlanacaktır.

Kaynaklar

1. Emiroğlu, O.N, Yıldız, A.N, İşyeri Hemşireliği, Halk Sağlığı Kurumu ve Sağlık ve Sosyal Yönetim Vakfı Yayını Teknik Rapor No.6.Ankara, 2003.
2. Allender, J.A and Spradley, B.W; Community Health Nursing-Concepts and Practice, Lippincott Williams and Wilkins, Fifty edition, Philadelphia, (2001).
3. Bahar, Z; İş Sağlığı Hemşireliği ve Sorumlulukları, Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 3 (2), 58-68, (1987).
4. Bilir N, Yıldız A N; Türkiye'de İş Sağlığı Konusuna Tarihsel Bakış, Hacettepe Halk Sağlığı Vakfı Yayını, Yayın no:98/12, Ankara 1998.
5. Clemen-Stones, S, Eigsti, D.G., McGuire, S.L; Comprehensive Family and Community Health Nursing, Mosby Year Book, Boston, (1991).
6. Rogers, Bonnie; Occupational Health Nursing: Concepts and Practice W.B.Saunders Company, Philadelphia (1993).
7. Saucier, L.K and Sharyn, J; Community Health Nursing-Caring for the Public's Health, Jones and Bartlett Publishers, Inc, Sudbury, Massachusetts, (2001). ●

Hemşire ve Yardımcı Sağlık Personeli:

Madde 9

a) 50-200 işçi çalıştıran ve İşyeri Sağlık Birimi kuran her işyeri bu birim için ayrıca bir sağlık memuru ya da hemşire görevlendirir. Diplomalı hemşire ya da sağlık memuru bulunmayan hallerde hemşire yardımcılardan yararlanılır.

b) 200-1000 işçi çalıştıran işyerlerine iki hemşire ya da sağlık memuru görevlendirilir.

c) 1000'den fazla işçi çalıştıran işyerlerinde her 1000 işçi için bir hemşire eklenir.

Ancak ikiden fazla hemşire çalıştırılması halinde bunlardan birinin diplomalı hemşire olması gereklidir.

Bu gibi durumlarda hemşire aynı zamanda baş hemşirelik görevini sürdürür.

d) Poliklinik yapılan işyeri sağlık birimlerinde ihtiyaca göre hemşire sayısı artırılır.

İşyeri Hekimlerinin Çalışma Şartları İle Görev ve Yetkileri Hakkında Yönetmelik, Yayın Tarihi: 4 Temmuz 1980